

TARİH ÖĞRETİMİNDE DOKÜMAN KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN BAŞARILARINA ETKİSİ

Hasan IŞIK

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Özet

Bu araştırmanın amacı, tarihsel dokümanların tarih derslerinde kullanımının öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkisini tespit etmektir. Araştırmada ön test-son test deney kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili Yenimahalle ilçesi Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu Lisesi'nde okuyan 11. sınıf (Lise 3) öğrencileri oluşturmaktadır. Uygulama sonunda nicel bulgular, SPSS 15.0 veri analiz programıyla değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Akademik başarılar bakımından tarihsel doküman kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencileriyle, geleneksel yöntemin kullanılarak ders kitabıyla öğretim yapılan kontrol grubu öğrencileri arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Tarih derslerinde tarihsel dokümanların kullanılmasının deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarını artırdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarih öğretimi, tarihsel doküman, doküman kullanma, akademik başarı

THE EFFECT OF USING DOCUMENT IN HISTORY TEACHING TO STUDENTS' SUCCESSES

Abstract

The aim of this research is to determine the effects of using historical documents in history lessons over students' academic success. Experimental figure is used with fore test – last test experiment control group in the research. Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu High School 11. Class Students, in Yenimahalle in Ankara, take part in the research study group. At the end of the application, quantitative findings are evaluated and interpreted with SPSS 15.0 data analysis programme. Viewpoint of academic successes, in favour of experiment group as statistical there is a meaningful difference between experiment group students, take lessons with historical documents, and control group students, have traditional education with lesson book. It's seen that using historical documents in history lessons have increased academic successes of experiment group students.

Key Words: teaching history, historical document, using document, academic success

Giriş

Bugün tarih öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerinin daha çok tarihle ilgili genel kavramların ve temel bilgilerin öğrenciye anlatım ve soru cevap yöntemi ile aktarılmasıyla sınırlı kaldığı görülmektedir. Ortaöğretim tarih derslerinde sadece öğretmen ve ders kitabına bağımlı anlatım yönteminin tarih öğretimi için yeterli olmayacağı görüşüdeyiz.

Tarihsel konular öğrencilere düşünmeleri için fırsat vermedikçe bu derse olan ilgisizliği arttıracak gibi, dersin neden öğretildiğine dair gerekçeleri de inandırıcılığı kaybedecektir (1). İnsanlığın geçmişini araştırdıktan, analiz ettikten ve anladıktan sonra, orada yakaladığınız evrensel değerleri yeniden kullanılabilir hale getirerek tarihin oluşumuna ve akışına katkıda bulunabiliyorsanız, o zaman gerçek anlamda tarih öğreniyor, onun zevkine varıyor, kazandığınız bilgi ve tecrübeyi uygulama şansına sahip oluyorsunuz demektir (2). Fines (1994), öğrencilerin bir tarihçi gibi çalışmaları gerektiğini belirtmektedir. Bu konuda Fines, tarihin nasıl yazıldığının, bize nasıl ulaştığının öğrencilere öğretilmediğinde tarihin bir dizi iddianın ezberlenmesinden öteye gidemeyeceğini belirtmiş ve öğrencilerin aktif şekilde öğrenmelerinin anlamayı sağlayacağını ve bunun iyi bir öğrenme olacağını belirtmiştir. Fines ayrıca, doküman ile öğrenmenin çalışılan konunun anlamlandırılmasına yardım edeceğini belirtmiştir (3).

Ariel ve Will Durant, tarihi; “geçmişte olan hadiseler hakkındaki belgelerin verileri” olarak tanımlamaktadır (4). Ata (2002b) dokümanı; “geçmiş olaylara tanık olmuş ya da katılmış kimselerce oluşturulan raporlar, günlükler, konuşmalar, fotoğraflar, mektuplar, çizimler, hatıralar, haritalardır” şeklinde tanımlamıştır (5). Doküman yazılı olabileceği gibi, görsel de olabilir. Tarihçi için hareket noktası olan belge, geçmişte yaşamış insanların düşüncelerinden eylemlerinden kalan izlerdir. Tarihçinin hareket noktası belgeler iken, gözlem bilimlerinde ise hareket noktası olgunun kendisidir. Tarihçi belgeyi okur, anlar, eleştirir.

Tarih bilimi, tarihçilerin, yazarların kendi değer yargıları ve görüşleri çerçevesinde yazdıkları kaynakları kapsamaktadır. Bu kaynaklar, tarihçi ve yazarların kişisel yanlılıkları, tarih yazma nedenleri, içinde yaşadıkları toplum ve zaman, kanıtları kullanabilme yeterliliği gibi çeşitli etkenlerin etkisi altında şekillendirilerek oluşturulurlar. Bu nedenle bu kaynaklarda verilen bilgilerin incelenmeden, sorgulanmadan, eleştirilmeden, olduğu gibi kabul edilmesi tarih biliminin doğasına aykırı düşer. Tarihsel bilgi, pek çok alanda kullanılabilir ve öğrencilerde tarihçilikten yahut tarih öğretmenliği becerilerinden daha fazlasını oluşturabilir bir nitelik içermektedir (6) (7).

Tarih derslerinde kullanılacak dokümanlar öğrencilerin derse ilgisini arttırabileceği gibi dersteki başarılarının artmasını da sağlayabilir. Tarihsel dokümanlardan da akla ilk olarak gelen birinci el ve ikinci el yazılı kaynaklardır. Bu yazılı metinler öğrencilerin anlam kurma stratejilerini geliştirerek tarihi anlama düzeylerini ve tarihsel düşünme becerilerini etkileyebilir.

Yazılı Doküman Türleri

Tarihsel yazılı metinler tarihçinin başlıca çalışma araçlarıdır. Mesela, bir erin savaş zamanındaki yol hatıra defteri, savaş gerçekleri hakkında herhangi bir resmi bilgiden çok daha iyi bir fikir verir. Bütün tarih çalışmalarının can damarını belgeler ve diğer yazılı kaynaklar oluşturmaktadır (8) (9).

Brooks, Aris vd. (1993), belirledikleri yazılı doküman türlerini şu şekilde listelemişlerdir: Mektuplar, belgeler, raporlar, hesap pusulaları ve faturalar, tutanaklar, ticari kayıtlar, tapular, senetler, siciller, resmi yazışmalar, kanun metinleri, posterler, kataloglar, günlükler, seyir defterleri, fermanlar, buyruklar, haritalar, planlar, nüfus

kayıtları, broşürler, gazeteler, dergiler, afişler, kitaplar, istatistikler, yıllıklar, envanterler, notlar, belediye kayıtları, meclis tutanakları, hükümet kayıtları, yazışmalar, emlak kayıtları, kişisel dokümanlar, dini kitaplar ve kağıtlar, hatıratlar, edebi metinler, bilimsel ve matematiksel hesaplamalar ve kayıtlar, biyografiler, otobiyografiler, kronikler ve tarihçeler, paralar, madalyalar, taş yazıtlar, binaların, kapıların, duvarların, anıtların üstündeki yazılar, kitabeler ve diğer yazılı kanıtlar (10).

Görsel Doküman Türleri

Görsel unsurlarla çalışma, tarih öğreniminde önemli bir yere sahiptir. Öğretimde metinlerin gücünün yanı sıra görselin etkinliği de önemli bir yer tutmaktadır. Tarih alanında geçmiş üzerinde çalışmak ona ait yazılı, görsel ve işitsel her malzemenin de ele alınması olup, yazılı satırlarda ifade edilmesi güç birçok ifadenin bir resimde sergilendiğini görmek mümkündür (11). Görsel malzemeler öğrencinin duygularını etkileyerek hayal dünyasının gelişmesine olanak sağlayabilir (12).

Görsel özelliklere sahip olan bir yazılı materyal, sadece metinden oluşan bir yazılı materyalden daha etkili ve somut olacaktır. Görselin eğitimde yetersiz kullanımı hakkında “görselin görünmezliği” ifadesine varan tepki, bu alanda eğitimde yer alan çalışmalara bakıldığında haklı görülebilir. Uzun yıllar görselin taşıdıklarına gereken önem verilmemiştir. Yaşamın kodların taşıyan imgelere gösterilen bu dikkatsizlik karşısında Tucholsky’in “bir resim bin sözcükten daha fazlasını söyler” ifadesi bir çok şeyi anlatmaktadır aslında (11).

Alkan’a göre daha çok görme duyusunu etkileyen görsel araçlar arasında yer alan başlıca öğretim gereçleri: haritalar, küreler, filmler, film şeritleri, slaytlar, mikro kartlar, mikro fişler, mikro filmler, transperant levhalar, öğretim levhaları, fotoğraflar, resimler ve diyagramlar, şemalar ve çeşitli grafikler olarak sıralanabilir (13).

Dokümanlarla Öğretim

Düz anlatım yöntemi ile bilişsel alanın bilgi, duyuşsal alanın alma ve tepkide bulunma, devinışsel alanın uyarılma basamağındaki davranışlar kazandırılabilir. Ancak bu yöntem ile daha üst düzeydeki hedef davranışlar öğrenciye mal edilmeyebilir (14) ve ayrıca anlatma yöntemi ile öğrenciler pasif kaldıkları için dersler etkililiklerini kaybedebilirler. Bundan dolayı öğrencilerin daha aktif ve derslerin daha etkileyici ve konuların daha kalıcı olması için farklı yöntemler ve farklı öğrenme yaklaşımları denenmelidir.

20. yüzyıla kadar, tarihî bilginin mahiyetine dâir yapılan tartışmalar bu bilginin öğretimine yansıtılmamıştır. Çünkü bu yüzyıla kadar tarihi bilginin mahiyetinin yalnızca tarihçiyi ilgilendirdiği düşünülmüştür. Oysa tarihçinin ortaya çıkardığı tarih bilgisi ile tarih öğrencisinin sahip olduğu tarih bilgisi aynı mahiyettedir. Ve tarihî bilginin mahiyeti, bu bilgiye yönelen herkesin, bilginin temel kaynaklarıyla yüzleştirilmesini gerekli kılmaktadır (15). Burada tarih öğretiminde öğrencilerin tarihî belgelerden, ilk elden kaynaklardan yararlanmaları öngörölmüş dokümanlarla tarih öğrenmenin önemi belirtilmiştir. Bu konuda Collingwood (1990). “20. yüzyıl tarih anlayışının tarihî bilginin kaynağını (nesnesini) net bir biçimde dokümanlar oluşturmaktadır” demiştir (15).

Langlois ve Seignobos, “tarihçi belgelerle çalışır, belgelerin yerini hiçbir şey tutmaz ve belge yoksa tarih yoktur.” diyerek yaklaşmışlardır (16). Bu konuda Köstüklü (1999), tarih bilimi tanımından "doküman/kaynak" kavramını çıkaracak olursak tanım eksik olur ve tarihin bilim özelliği azalır demiştir (17). Safran ve Köksal (2006) da, tarihî bilginin tarihçinin öznelliğine bağlı olarak "Doküman"ın yorumlanmasından doğmasını, tarihî bilginin doğasını belirleyen bir hüküm olarak belirtmişlerdir (18). Husbands (2000)'a göre, geçmiş yaşanmış olduğundan önceki zamanlardaki insanların tecrübelerine geride bıraktıkları hatıralara dayanarak yapılan analizler, fiziksel malzeme ve dokümanlar yoluyla ulaşılabilir (19).

Nichol (1996) tarih derslerinde dokümanlarla öğrencileri meşgul etmenin önemi ile ilgili şu üç noktayı ortaya koymaktadır;

- 1- Öğrencilere tarihçilerin yaptıklarını anlamayı öğretmek,
- 2- Öğrencilere kısmen yada tamamen tarihçinin yaptığını yaptırmak,
- 3- Öğrencilere kendi tarih çalışmalarını sürdüreceğ olan geleceğin tarihçileri gibi davranmak.

İç içe girmiş bu üç yaklaşım, tarih öğrencileri için belli bir öğrenim hiyerarşisi sunmaktadır. Bu hiyerarşi, öğretim süreci içinde sadece bilginin ulaşılmış kısmının elde edilmesi değil, araştırma alışkanlıklarının da kazandırılması fikrine dayanmaktadır (20).

Drake ve Brown'a göre (2003), belgelerin içerik yönüyle ve karşılaştırmalı olarak tahlilinin olası yararları, öğrencileri bireysellikten uzaklaştırarak onlara saygınlık kazandırmak ve onları tarih fabrikasında rol alan bireyler yapmak şeklinde sıralanabilir (21).

Tarihsel bilginin oranının azaltılarak tarih öğretimine ilişkin aktivitelerin geliştirilebilmesi için öğretmene zaman verilmesi kaçınılmazdır (22). Bu doğrultuda tarihsel dokümanla, yapılacak aktiviteler için önemli bir araçtır. Tarihsel dokümanların kullanılması ile yapılacak bir derste öğrenciler bilgi ezberlemekten ziyade konu üzerinde düşünme, çeşitli tarihsel düşünme becerilerini işe katma fırsatı bulacaklar; böylece öğrenciler günlük hayatlarında faydalanabilecekleri bir bakış açısı kazanmış olacaklardır.

Cooper (1996)'a göre, öğrenciler, yazılı kaynak, resimler, fotoğraflar, müzik, bilgisayar çıkışlı malzemeler gibi kaynakları kullanma fırsatına sahip olmalıdırlar (23). Öğrenciler soru sorarak, kendi kaynaklarını eleyip tasnif ederek, sonuçları sözlü, yazılı veya model yoluyla resimlerle, dramayla sunarak, kısacası kendi ilgilerinden hareketle tarihle aktif biçimde haşır neşir olmalıdırlar

Tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynak dokümanlar verilerek öğrencilerin bunları incelemeleri sağlanabilir. Burda en önemli nokta öğrencinin ilgili dokümana yönelteceği sorulardır. İlgili doküman incelenirken öncelikle o belgenin geçtiği dönemle, olayla ilgili sorular üretilmelidir. Daha sonra soru sordukları dokümandan aldıkları cevaplara göre öğrenciler tarihsel metinler oluşturabilirler. Bir belgeyi çözümlenmek için örneğin onun kim tarafından yazıldığına, kim için ne amaçla ortaya konulduğuna dönük sorular sorulup cevaplar alınabilir.

Tarihsel bir belgeyi, eseri veya kalıntıyı incelemek ve yorumlamak, muhtemelen bunların ne amaçla ve nasıl yapıldığını, bunların geçmişte insanlar için ne mânaya geldiğini ve insanlar üzerinde nasıl etkiler bıraktığını anlamak açısından önemlidir (24). Mercantini (2008), farklı türde tarihsel dokümanların öğrencilerin, tarih dersleri karşısında duydukları güdülenme sorunlarının çözümünde etkili olabileceğini vurgulamıştır (25).

Öğrenciye konuya ilişkin ihtiyaç duyduğu temel bilgi ders kitabında verilmelidir. Fakat bunun yanında konuyla ilgili dokümanlar öğrencinin üzerinde aktif olarak çalışacağı şekilde de yer almalıdır. Bu konuyla ilgili olarak Husbands (2000) “Konunun gereksinim gösterdiği ve tarihsel incelemeye ışık tutacak yazılı ve görsel kaynaklar, öğrencinin önüne ders kitapları aracılığıyla getirilmelidir. En önemlisi de öğrenciyi edilgen bir dinleyici olmaktan uzaklaştıracak ve sunulan kaynaklar çerçevesinde irdelemeler yapmasına olanak verecek birtakım aktivitelerin varlığı “Sorgulama Temelli Tarih Öğretimi”nin en ayırt edici özellikleridir” demektedir (19).

Problem Cümlesi

Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi nedir?

Alt Problemler

- 1- Tarih öğretiminde doküman kullanılacak olan deney grubu ile geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanılacağı kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 2- Tarih öğretiminde doküman kullanılan deney grubu ile geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 3- Tarih öğretiminde doküman kullanılan deney grubunun ön test – son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- 4- Geleneksel öğretim metodunun uygulandığı kontrol grubunun ön test – son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın yöntem kısmında, nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bir durum tespit çalışması modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel boyutu için ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen modeli tasarlanmıştır. Çalışmada, geleneksel öğretim yöntem teknik ve materyalleri ile birinci ve ikinci el yazılı dokümanların etkin olarak kullanıldığı yöntemin öğrencilerin akademik başarılarına etkisini belirlemek için Başarı Testi (BT) öğrencilere ön-test ve son-test olarak uygulanmıştır. Uygulanan başarı testi konu ile ilgili müfredatta belirlenen hedef ve davranışlara uygun sorulardan oluşturulmuştur.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim 11. sınıf (lise 3) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde doküman kullanımının öğrencilerin başarılarına etkisini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada kullanılan deneysel desen Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Deneysel Deseni

Gruplar	Ön testler	Deneysel İşlem	Son testler
Deney	BT	Doküman kullanımı temelli ders işlenişi (Bağımsız Değişken)	BT
Kontrol	BT	Lise 3 Müfredatına göre hazırlanmış ders kitabı temelli ders işlenişi	BT

Araştırma nicel araştırma yöntemine göre, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen modelinde yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konularına dönük ders yapılmadan önce ve ders yapıldıktan sonra, başarı testi uygulanmıştır. Araştırmada, ön test yapılmasının nedeni, grupların deney öncesi başarı benzerlik derecelerinin bilinmesini sağlamaktır. Çalışmanın son aşamasında, deney ve kontrol gruplarının son-test puanları arasında fark bulunup bulunmadığı SPSS 15.0 programında değerlendirilerek, gruplar arasındaki fark ölçülmüştür.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Ankara İli Yenimahalle İlçesi ortaöğretim 11. (lise 3) sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersini okuyan öğrencileri; örnekleme ise Ankara ili Yenimahalle İlçesi’nde yer alan bir devlet okulu olan Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu Lisesi’nde 2007 / 2008 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde 11. sınıfta (lise 3) okuyan iki şubedeki 76 öğrencidir. Araştırmada seçilecek olan örnek çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim 11. sınıf (lise-3) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konuları ile sınırlıdır. Örneklemi oluşturan Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu Lisesi’nin sınıfları ve öğrenci sayıları Tablo.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmanın Örneklemi

Grup	Sınıf	Öğrenci Sayısı
Deney	11/TMD	38
Kontrol	11/TMA	38

Verilerin Toplanması

Araştırma birinci ve ikinci el yazılı ve görsel dokümanların kullanılmasıyla yapılan Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğrencilerin akademik başarılarına etkisini ortaya çıkarmaya yöneliktir.

“Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konularının birinci ve ikinci el tarihsel dokümanlar kullanılarak öğretilmesinin öğrenci başarısına etkisini tespit etmek amacıyla “Başarı Testi” geliştirilmiştir. Araştırmanın akademik başarıya etkisinin belirlenmesi için deneysel desenin gerekleri karşılanmaya çalışılmış ve nicel araştırma yöntemlerinden olan ön test son test ve kontrol gruplu desen kullanılmıştır.

Nicel araştırma yöntemi için hazırlanan ön test ve son test başarı testi soruları ortaöğretim 11. sınıf (lise 3) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konularına ilişkin bilgilerini ölçecek testlerden oluşmuştur. Başarı testindeki sorular ÖSYM tarafından şu ana kadar ki ÖSS ve ÖYS sınavlarında sorulan sorular taranarak belirlenmiştir. Soruların hazırlanmasında uygulama süresince işlenecek ilgili konunun içeriği temel oluşturmuştur. Başarı testinde kullanılan sorular için uzman görüşüne başvurulmuş kullanılan soruların ÖSYM tarafından kullanıldığından ayrıca geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasına gerek görülmemiştir. İlk başta 35 soru olarak belirlenen başarı testi uzman görüşleri alınarak elemeye gidilmiş ve soru sayısı 25 ile sınırlanmıştır.

Deney ve Kontrol Grubu İşlem Süreci

2007–2008 eğitim ve öğretim yılı ikinci döneminde Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu Lisesi’nde yürütülen bu çalışmada, deney ve kontrol gruplarında aşağıdaki işlem basamakları takip edilmiştir.

1. Araştırmada deneysel çalışma kısmına başlamadan önce literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.
2. Deneysel işlemin uygulamasına başlanmadan önce çalışmada kullanılacak ölçekler ve uygulama sürecinin içeriği, uygulamanın yapılacağı deney sınıfında “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konuları kapsamında tarihsel yazılı dokümanlar ve bunları destekleyecek görsel dokümanlar uzman görüşlerine de başvurularak araştırmacı tarafından hazır hale getirilmiştir.
3. Uygulamanın yapılacağı okul idaresi, tarih öğretmenleri ve rehberlik bölümü ile yapılan görüşmelerin sonucu ön testin yapılacağı altı sınıf belirlenmiştir. Bu sınıfların daha önceki yıl karne notları ile bir dönem önceki tarih dersi yazılı notları da göz önüne alınarak bir birine denk olduğu tespit edilen iki sınıf deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiştir.
4. 10 ders (5 hafta) olarak planlanan öğretim uygulamasının öncesinde 1 ders saati hem deney hem de kontrol gruplarında yapılan “Başarı Testi” ön test ve uygulamanın sonunda yapılan 1 ders saati “Başarı Testi” son test deneysel işlem süresine dâhil edilmemiştir. Yani toplamda 12 ders saatlik (6 hafta) bir uygulama yapılmıştır.

5. Deney grubunda araştırmanın uygulamasına 2008 yılının ocak ayında I. Döneminin sonlarında hazırlık uygulamaları ve tarih öğretiminde doküman kullanılması ile ilgili öğrencilere yapılan sunu ile başlanmıştır. 2008 Şubat ayında II. Dönemin başlarında ise araştırmaya konu olan “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konuları ile ilgili konular tarihsel dokümanlar kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
6. Kontrol grubu öğrencilerinin dersleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın Lise 3 Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük müfredat programına göre hazırlanmış İdris AKDİN vd.'nin yazdığı ders kitabından işlenmiştir.
7. Kontrol grubundaki öğrencilere “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konuları deney grubu öğrencileriyle aynı zamanda işlenmeye başlanmış ve ders kitabı esas alınarak geleneksel yöntem ile ders kitabı dışına çıkmadan deney grubu ile aynı süreyi kapsayacak şekilde işlenmiştir.
8. Ölçüm araçlarından “Başarı Testi” son testlerinden elde edilen veriler SPSS 15.0 paket programı ile istatistiksel analizleri yapılmıştır.
9. Yapılan istatistiksel analizler yorumlanmış ve araştırmadan elde edilen sonuçlar raporlaştırılmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin ön test, son testten aldıkları puanlar SSPS (Statistical Package for Social Sciences) 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının denkleğini belirlemek için deney ve kontrol gruplarında akademik başarı testi ön test olarak uygulanmış ve elde edilen veriler Tek Faktörlü Varyans Analizine tabi tutulmuşlardır.

Gruplar arasındaki akademik başarı puanlarının ortalamalarının farkının anlamlılığı ise İlişkisiz Örneklemeler için t- Testi ile çözümlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının akademik başarılarının ortalamalarının deney öncesi ve deney sonrası farklılığının anlamlı olup olmadığı ilişkili Örneklemeler için t- Testi ile çözümlenmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerini test etmek amacıyla, deney ve kontrol gruplarına ait verilerin analizi, bu analizlere ait yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere göre ele alınmıştır.

1. Tarih öğretiminde doküman kullanılacak olan deney grubu ile geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanılacağı kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın birinci alt probleminin analizi için deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konularından ön test başarı puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Öğrencilerin başarı testinden aldıkları ön test ortalama puan ve standart sapma değerleri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunun Ön test Başarı Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kontrol	38	12,36	4,00	74	,447	,656
Deney	38	12,76	3,68			

Tablo 3.'de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarında uygulama öncesinde yapılan başarı testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir ($t(74)=,447$, $p>.05$). Deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($\bar{X}=12,76$) iken, bu değer kontrol grubunda ($\bar{X}=12,36$) olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre, deney grubunun ve kontrol grubunun süreç başında birbirleri ile aşağı yukarı aynı hazır bulunuşluk düzeyine sahip oldukları ifade edilebilir. Dokümanlarla tarih öğretiminin yapılacağı deney grubuyla geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanılacağı deneklerin, süreç başında bilgi düzeylerinin benzer olduğu belirlenmiştir. Bu veriler, araştırmanın denk gruplarla başlaması için elverişlidir. Grupların, tarih öğretimindeki başarı düzeylerinin homojen bir yapı gösterdiği belirtilebilir.

2. Tarih öğretiminde doküman kullanılan deney grubu ile geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizi için deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin "Kurtuluş Savaşı" bölümünde yer alan "Muharebeler ve Sonuçları" konularından son test başarı puanlarının farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo.4'de verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubunun Son Test Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kontrol	38	14,23	3,45	74	4,779	,000
Deney	38	17,92	3,25			

Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin, tarih öğretiminde doküman kullanmanın öğrencilerin akademik başarılarına etkisini belirlemek için hazırlanan başarı testinden elde edilen son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($t(74) = 4,779$, $p<.001$). Deney grubunda yer alan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($\bar{X}=17,92$) iken, bu değer kontrol grubunda ($\bar{X}=14,23$) olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre, tarih öğretiminde doküman kullanılarak deneysel uygulama yapılan öğrencilerin puanlarının, geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol grubunun puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin akademik başarı puanlarına olumlu yönde katkı sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

3. Tarih öğretiminde doküman kullanılan deney grubunun ön test – son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan; Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konularında tarihsel dokümanların uygulandığı deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Deney Grubu Öğrencilerinin Ön test-Son test Başarı Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Ön test	38	12,76	3,68	37	6,162	,000
Son test	38	17,92	3,25			

Tablo.5’te deney grubunda bulunan öğrencilerin, başarı puanları için öntest-son test puanları görülmektedir. Bu verilere göre, deney grubundaki öğrencilerin öntest-son test başarı puanları arasında manidar düzeyde bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($t(37)=6,162$, $p<.001$). Bu verilere göre, tarih öğretiminde dokümanların kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin ön test puanları ortalaması ($\bar{X}=12.76$) iken, son test puanları ortalamaları ise ($\bar{X}=17,92$) olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre aralarında anlamlı düzeyde bir farklılık gözlenmiştir. Bu artışın, son test puanları lehine olduğu tabloda görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilere, “T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin “Kurtuluş Savaşında Cepheler” konusu dokümanlar kullanılarak işlenmiş ve bunun sonucunda öğrencilerin başarılarının istatistikî olarak önemli derecede arttığı gözlenmiştir.

4. Geleneksel öğretim metodunun uygulandığı kontrol grubunun ön test – son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan; Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konularının öğretiminde ders kitabı merkezli öğretimin kullanıldığı kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo.6’da verilmiştir.

Tablo.6. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön test-Son test Başarı Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Ön test	38	12,36	4,00	37	2,224	,032
Son test	38	14,23	3,45			

Tablo 6'ya göre geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanımının tarih öğretiminde öğrencilerin başarı düzeylerine katkısını belirlemek için yapılan ön test ve son test ölçümleri sonuçlarına göre anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir ($t(37)=2,22, p<.05$). Bu farklılığın, son test lehine olduğu belirlenmiştir. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin akademik başarıları, süreç sonunda, süreç başına göre daha yüksektir. Kontrol grubundaki öğrencilerin başarısının artmasının sebebi, anlatım ve soru-cevap yöntemleri ile işlenen derslerde de öğrencilerin başarısının belirli düzeyde artması gerektiği ile açıklanabilir. Kontrol grubundaki öğrencilere, “Kurtuluş Savaşında Cepheler” konusu geleneksel öğretim yöntemleri ile işlenmiş ve bunun sonucunda öğrencilerin akademik başarıları artmıştır. Fakat deney grubunda elde edilen başarı düzeyi ile kıyaslandığında, bu artışın daha az olduğu görülmektedir.

Sonuçlar ve Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak şu sonuçlar elde edilmiştir.

- Ortaöğretim 11. sınıf (lise 3) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde akademik başarılar bakımından tarihsel doküman kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencileriyle, geleneksel yöntemin kullanılarak ders kitabıyla öğretim yapılan kontrol grubu öğrencileri arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Tarihsel doküman kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin akademik başarıları bakımından ön test – son test puanlarının karşılaştırması son test lehine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.
- Geleneksel yöntem kullanılarak ders kitabıyla öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin akademik başarıları bakımından ön test – son test puanlarının karşılaştırması son test lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Tarih derslerinde tarihsel dokümanların kullanılması öğrencilerin akademik başarılarını arttırdığı görülmüştür.
- Öğrenciler birinci ve ikinci el yazılı belgelerden yararlanarak tarihle ilgili yorumlar çıkararak kendi yorumlarını da katabildikleri tarihsel metinler yazabildikleri gözlemlenmiştir.
- Dokümanlar üzerinde çalışan öğrencilerin birbirleri ile etkileşimlerinin daha fazla olduğu, iş birliğine dayalı öğretim yönteminin kullanılarak tarihsel dokümanlar kullanılmasının öğrencilerin sosyal ve eğitimsel gelişimlerini arttırabildiği gözlemlenmiştir.
- Öğrenciler, tarih ders kitaplarındaki bilgiler ve öğretmenlerinin anlattıkları ile birinci elden kaynaklarla bağlantı kurarak tarihsel anlatıları yeniden biçimlendirdikleri belirlenmiştir.

- Öğrencilerin gözlemlenmesi ile elde edilen verilere göre deney grubu öğrencilerinin bazıları yapılan bu uygulama ile ÖSS de çıkan metin temelli, yorum gerektiren tarih ile ilgili soruları daha rahat çözebildikleri, bu tür soruları çözememeye dönük kaygılarının kaybolduğunu belirttikleri tespit edilmiştir.
- Araştırma bulgularına dayalı olarak şu önerilerde bulunabiliriz:
- Tarih öğretmenlerinin ve öğrencilerin hizmetine sunmak için, Devler Arşivleri Genel Müdürlüğü veya Milli Eğitim Bakanlığının Yayınlar Daire Başkanlığı internet sayfalarında tarih derslerine dönük tarihsel dokümanlara yer verebilir. Ya da bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarih dersi müfredatına uygun yazılı ve görsel materyal hazırlanabilir. Konularla ilgili bir çalışma komisyonu bünyesinde birinci ve ikinci el tarihsel dokümanların yer aldığı materyaller hazırlanıp tarih öğretmenlerinin hizmetine sunulabilir. Bunun yanında özel şirket veya kurumlar da bu doğrultuda internet aracılığı veya yayın yolu ile çalışmalarda bulunabilirler.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan süreli yayınlarda “Dokümanlarla Öğretim” adlı bir köşede her ay bir doküman yayınlanıp, öğretmenlere bu dokümanın sınıfta nasıl kullanılacağına ilişkin önerilerde bulunulabilir. Tarih derslerinde kullanılacak doküman örneklerine özel kuruluşlarca süreli olarak yayınlanan tarihle veya eğitimle ilgili dergilerde de yer verilebilir. İlgili dergiler her sayılarında o süre kapsamında ortaöğretim tarih müfredatını takip ederek ilgili konulara dönük birinci el veya ikinci el yazılı dokümanları yayınlatabilir, bunlar üzerinde öğrencinin çalışmalar yapacağı imkânlar verebilirler. Hem böylelikle bu tür dergilerin ortaöğretim öğrencileri tarafından alınması öğretmenler tarafından teşvik edilir, tarihe dönük yayınlanan bu dergilerin satış grafiğinde de artış olur.
- Öğretmenlerin üye olduğu eğitimle ilgili özel internet siteleri ve bu sitelerde de öğretmen portalları, forumları bulunmaktadır. Bu eğitim sitelerinde tarih öğretmenlerinin kendi aralarında oluşturacakları portallar yolu ile de ortaöğretim tarih dersleri konularına dönük birinci ve ikinci el yazılı ve görsel doküman havuzları oluşturulabilir. Bu yolla da tarih öğretmenleri ellerindeki dokümanları diğer tarih öğretmenleri ile paylaşma ve bu dokümanların kullanımına dönük fikir alışverişinde bulunma imkânı bulabilirler. Birinci ve ikinci el yazılı dokümanların sınıfta nasıl kullanacakları gibi bilgilerin yanında örnek ders planlarını da kendi aralarında paylaşma imkanı bulabilirler.
- Ortaöğretimde görev yapan tarih öğretmenleri birinci el ve ikinci el yazılı dokümanları kullanmaları, bu dokümanların öğrencileri daha aktif kılacağına inanmaları ve tarih derslerinde dokümanların kullanılmasının öğrencilerin başarılarına katkı sağlayacağını kabullenmeleri önerilmektedir.
- Sınıfta tarihsel doküman kullanımına önem veren tarih öğretmenlerinin sınıfa getirdikleri dokümanları öğrencileri ile beraber işbirliğine dayalı öğretme yöntemleri, altı şapka düşünme tekniği, tartışma, drama, simülasyon gibi değişik yöntemler kullanmaları önerilmektedir.

- Tarih öğretmenleri, öğrencilerine verdikleri dönem ödevleri veya proje çalışmalarında konu ile ilgili öğrencilerini birinci el ve ikinci el yazılı ve görsel dokümanları kullanmaya, incelemeye yönlendirmeliler.
- Milli Eğitim Bakanlığı ilgili üniversitelerin tarih eğitimi bölümleri ile iş birliği içinde yaz aylarında ya da haziranın sonunda ve eylül ayının başında yapılan seminerler döneminde öğretmenlere doküman kullanım stratejilerine ilişkin olarak atölye çalışmaları, seminerler düzenleyebilir. Bu çalışmalarda; birinci ve ikinci el kaynak kullanımı, tenkidi ve bu kaynakların eğitimdeki önemi, sınıf içi uygulamalarına yansıtılması gibi konular üzerinde durulabilir.
- Ders kitaplarında birinci ve ikinci el yazılı dokümanların ağırlığı ve işlevi arttırılmalıdır. Ders kitabı yazarları tarih ders kitaplarına sadece okuma parçası koymak yerine o metnin işlerlik kazanacağı bir formata dönüştürmeliler. Ders kitaplarında verilen belgeler üzerinde öğrencinin düşünme bileceği, değişik tarihsel düşünme becerilerini işe koşabileceği yapıda verilmelidir

Kaynaklar

1. DİLEK, D., Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2002.
2. ATA, B., Bahaeddin Yediıldız ile tarih araştırmaları ve öğretimi konusunda söyleşi. Türk Yurdu Dergisi, (175), 49-53., Ankara, 2002.
3. FINES, J., Evidence: The basis of the discipline? The Journal of Teaching History. Routledge, London, 1994.
4. KÜTÜKOĞLU, M. S., Tarih Araştırmalarında Usül, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1994.
5. ATA, B., Tarih derslerinde “Dokümanlarla Öğretim” yaklaşımı. Türk Yurdu Dergisi C.22, (175), 80-86, Ankara, 2002.
6. PAYKOÇ, F. Tarih Öğretimi, A.Ü. AÖF Yayınları. Eskişehir, 1991.
7. KÖKSAL, H., Çocukluk, değişen dünya ve tarih öğretiminden beklentiler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Vol.1, Issue:4, 387-396, [Electronic version], Summer 2008.
8. CANDAN, A. S., Tarih Öğretiminde Ayrıntılı Okuma Becerilerinin Geliştirilmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara, 2003.
9. STRADLING, R., 20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli?, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.
10. BROOKS, R., et al. (1993). The Effective Teaching of History Harlow: Longman

11. KICIR, K., Sosyal Bilgiler Dersinde 7. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenme Beceri Düzeyleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul, 2006.
12. PİNGEL, F., Ders Kitaplarını Araştırma ve Düzeltme Rehberi, (Çev. Nurettin Elhüseyni), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.
13. AKBABA, B., Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara, 2003.
14. SÖNMEZ, V., Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yayınları, Ankara, 1996.
15. COLLINGWOOD, R. G., Tarih Tasarımı (Çev. K. Dinçer), Ara Yayıncılık, İstanbul, 1990.
16. SOMERSAN, S., Sözlü Tarih, Araştırmacılık ve Tarih Yazımına Katılım, Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları Sempozyumu, Salih Özbaran (Ed.), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1998.
17. KÖSTÜKLÜ, N., Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Günay Ofset, Konya, 1999.
18. SAFRAN, M., KÖKSAL, H., Tarih öğretiminde yazılı kanıtların kullanılması, Tarih Eğitimi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.
19. HUSBANDS, C., What is History Teaching?: Language, Ideas and Meaning in Learning About the Past, Open University Pres, Buckingham and Philadelphia, 2000.
20. NICHOL, J., Tarih Öğretimi (Çev. Mustafa Safran), Çağrı Matbaacılık, Ankara, 1996.
21. DRAKE F. D., BROWN S. D., A Systematic approach to improve students' historical thinking, The Journal of History Teacher, Vol. 36, No. 4. Pp. 465-589. Ağustos 2003.
22. KABAPINAR, Y., Kredili Sistem ve Lise Tarih Kitapları, Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları, Buca Sempozyumu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.
23. COOPER, H., History 5-11. H. BOURDILLON (Ed.), The Teaching History. Routledge, 76-86, London, 1996.
24. COOPER, H., The Teaching of History in Primary Schools: Implementing the Revised National Curriculum, David Fulton, London, 1995.
25. MERCANTİNİ, J., How I learned to stop worrying and love the survey, Teaching History: A Journal of Methods, March 22, 2008.